

H. Peygamber'in Hz. Hatice'den Dünyaya Gelen Çocuklarının Sayısı ve Sırası Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation About the Number and Order of the Children Born from Khadija of The Prophet's

Kevser ÖZDOĞAN

Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Siyer-i Nebi ve İslâm Tarihi Anabilim Dalı

Research Assistant, Ataturk University, Faculty of Theology, Department of al-Sıra al-Nabawiyya and Islamic History, Erzurum / Turkey
k.ozdogan@atauni.edu.tr

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9754-6613

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 18 Aralık / December 2017

Kabul Tarihi / Date Accepted: 04 Mayıs / May 2018

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

DOI: [10.29288/ilted.368028](https://doi.org/10.29288/ilted.368028)

Atıf / Citation: Özdoğan, Kevser. "Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den Dünyaya Gelen Çocuklarının Sayısı ve Sırası Üzerine Bir Değerlendirme / An Evaluation About the Number and Order of the Children Born from Khadija of The Prophet's". *ilted: ilahiyat tetkikleri dergisi / journal of ilahiyat researches* 49 (Haziran/June 2018/1): 185-206. doi: [10.29288/ilted.368028](https://doi.org/10.29288/ilted.368028)

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/ilted> | <mailto:ilahiyatdergi@atauni.edu.tr>

Copyright © Published by Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Ataturk University, Faculty of Theology, Erzurum, 25240 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz*

Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice'den dünyaya gelen çocukları hakkında kaynaklarda az miktarda rivayet bulunmaktadır. Fakat bu rivayetlerin, çocukların sayısı ve sırasıyla ilgili verdikleri bilgilerde birçok farklılık olduğu görülmektedir. Kaynaklarda çocukların sayısının beş, altı, yedi, sekiz hatta on olduğuna dair rivayetler mevcuttur. Çocukların sayısı ile ilgili problemin Abdullaha verilen Tayyib, Tâhir, Mutayyeb, Mutahhar isimlerinin ayrı birer çocuk kabul edilmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Ancak kaynaklarda zikredilen Abdüşems, Abdu'l-'Uzza gibi isimlerin, çocukların sayısında herhangi bir sayı artışına sebep olmadığı tespit edilmiştir. Çocukların sayısına dair bilgi veren bu haberlerden en makulünün çocukların sayısını altı kabul eden rivayetler olabileceği kanaatine varılmıştır. Çocukların sırasıyla ilgili sıkıntının ise kız çocuklarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kızlardan en büyüğünün Zeyneb olduğu konusunda ihtilaf edilmemiştir. Fakat Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma'dan hangisinin daha küçük olduğu noktasında farklı rivayetler söz konusudur. Bu problemi çözebilmek amacıyla çocukların sıralamasını veren rivayetler, çocukların doğum tarihiyle ilgili bilgilerle mukayese edilmiştir. Bunun neticesinde sıralamanın Kâsım, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Abdullah şeklinde olabileceği kanaatine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Hz. Muhammed, Hz. Hatice, Kâsım, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma, Abdullah.*

Abstract

In resources, there is little report about the Prophet's children, who were born by Khadijah. However there can be observed differences in the information given by these resources about the number of the children and the order of the children. There are reports in the resources claiming the number of children was five, six, seven, eight and even ten. It is understood that the problem about the number of children arises from accepting the names of Tayyib, Tâhir, Mutayyeb, Mutahhar, which were all given to Abd Allah, as a different child for each. On the other hand, it is determined that the names, which are openly mentioned in the resources such as Abd as-Shams Abd al-Uzzah, do not cause any difference in the number of the children. As for the reports which give information about the number of the children, the most reasonable ones are those which consider the number of children as six. In addition, it is ascertained that the problem about the order of the children arises because of the daughters. There is no disunity about that the eldest of the daughters is Zeyneb. Yet, there is no mutual agreement in relation to which one is younger among Rukayya, Umm Kulthum and Fâtıma. In order to be able to solve this problem, the reports about the order of the children are compared to the information about the children's dates of birth. As a result of that, the conclusion reached is that the order of the children can be as following; Kâsım, Zaynab, Rukayya, Fâtıma, Umm Kulthum and Abd Allah.

Keywords: *Prophet Muhammad, Khadijah, Kâsım, Zaynab, Rukayya, Fâtıma, Umm Kulthum and Abd Allah*

Extended Summary

There is little information in the resources about the children of the Prophet Muhammad known with the names Qasım, Abd Allah, Zaynab, Ruqayya, Umm Kulthum and Fatima, who were born by his first wife Khadijah. The reasons why there is little information in the resources may be caused by the facts that there is less knowledge about the Prophet's life until he was 40 years old compared to his life after prophethood and that his children, except Fatima, died

* Bu makale, "Hz. Peygamberin Çocukları" başlıklı yüksek lisans tezindeki iki başlığın yeniden gözden geçirilip geliştirilmesiyle oluşturulmuştur.

before him. Fatima is among the Prophet's children about whom there is most information in the resources. Although the Prophet's son Ibrahim, who was born by Maria, didn't live long, there is more information available about him compared to other children of the Prophet. It can be given as the reason for this that the Prophet's son Ibrahim was born during the Medina period and that Muslims carefully learnt and narrated everything about the Prophet. Though there is little information about the Prophet's children in the resources, there can be seen reports on the chronological order and the number of the children which are really different from one another.

The most significant problem of reports about is that the number of Prophet's children is given as five, six, seven, eight and even up to ten. Another problem is about whether the eldest child is Qasim or Zaynab. Moreover, there is not a consensus on who the youngest child of all is and who the youngest of daughters is. To be able to solve this problem, by primarily evaluating the reports about the number of children there will be made a preference. After the number of children is determined, the chronology of the children will be tried to be confirmed in the light of the current information. Because, unless a conclusion about the number of children is reached, it is not possible to find their birth order.

In this subject, which will be discussed under two titles as The Number of Children Born by Khadijah and The Birth Order, by giving the reports in the works of authors – starting with from Ibn Ishaq up to al-Maqrizi – who report information about the children of the Prophet, it will be tried to confirmed whether there has been an expansion or change in the information within time. Furthermore, it will be tried to be ascertained what the chronological order of the children is by comparing the reports about the birth order to the information given about their birth dates.

Within the scope of this subject, the Prophet's son Ibrahim will not be included as his mother is Maria and he is the youngest child of all who was born in Medina toward the Prophet's death. Likewise, despite the fact that there are reports about the number of children and birth order of Khadija's and Umm Salama's children from their previous husbands, these will not be discussed in this article, but only the Prophet's children who were born by Khadija will be taken into consideration.

Under the title of the number of children born by Khadija, the reports in which the authors give the names of the children without enumerating and the reports in which there are differences about the number of children although the authors give information about the chronological order. As a result of evaluating these reports, it has been determined that the problem about the number of children results from the sons. It is understood that the problem about the number of children arises from accepting the names of Tayyib, Tahir, Mutayyeb, Mutahhar, which were all given to Abd Allah, as a different child for each. However, it was reported from Ibn al-Kalbi that Abd Allah is also called Tahir and Tayyib, and most of the authors agreed with this idea. The names Mutahhar and Mutayyeb can be encountered especially in Ibn Asakir's reports, in other words starting from the Hijri 6th century. Therefore, it has been concluded that these names might have come to existence by a later restatement of the names Tahir and Tayyib in the present participle (ismul-fail) forms of the nouns. The information that the names Abd as-Shams and Abd al-Uzzah were given to Qasim and Abd Allah came up with Ibn Hazm and it also took place in Ibn Asakir's and Ibn Kathir's works. However, these authors stated that the reports which include the names Abd as-Shams and Abd al-Uzzah cannot be accepted. For this reason, it is understood that the names Abd as-Shams and Abd al-Uzzah have

no effect on the number of the sons. It is seen that the authors generally give the number of children as six or seven. It is found out that this was repeated by the subsequent authors similar to the two reports given by Ibn Ishaq. The number of children's reaching to eight and even more came to light with Ibn Asakir, as well. It is also seen that the great majority of the authors, before and after Ibn Asakir, are like-minded about the number of children: six.

Under the title, *The Birth Order of the Children Born by Khadija*, the reports in which the authors mention the "eldest son/daughter" and after that the reports in which they connected the names using "later". These reports have been examined moving from information about the children's birth dates.

The problems about the chronological order of the children have been determined to arise from the daughters. There is no information about this subject – the birth dates of the children – in the studies considered as the resources of Prophetic Biography (*Sirat rasul allah*). These resources are contended with giving just the order of the children. *Tabakat* books have been used to confirm these orders. A conclusion have been tried to be reached moving from the information given in *Tabakat* books about the birth dates of the Prophet's children. In the light of these information, these dates have been determined: Qasim (596), Zaynab (601), Ruqayya (604) and Abd Allah (610-611). As there is no clear information about the birth date of Umm Kulthum in the resources, primarily it is necessary to determine the age of Fatima in order to be able to find Umm Kulthum's age. After that, it is seen that the birth date of Fatima can be between years 605 or 608-609. As a result of the evaluations made considering these two different dates, the same result is reached, in other words 606-607. According to these determined dates, Ibn Sa'd's and his follower's order according to the principle of "younger sibling cannot get married before the elder" may be correct among the obtained orders. To reduce the number of orders from two to one, in compliance with the principle of "younger sibling cannot get married before the elder" the marriage dates of Fatima and Umm Kulthum have been examined. When their marriage dates are considered, it is seen that Fatima got married before Umm Kulthum. Accordingly, the reached conclusion was that the order given by Ibn Sa'd as Qasim, Zaynab, Ruqayya, Fatima, Umm Kulthum and Abd Allah may be the correct order and that the number of the Prophet's children may be six.

GİRİŞ

Hz. Muhammed'in ilk eşi Hz. Hatice'den dünyaya gelen Kâsım, Abdullah, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma diye bilinen çocukları hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Hz. Peygamber'in, kırk yaşına kadarki hayatına dair bilgiler nübüvvet sonrası hayatı kadar çok olmaması ve çocuklarından Fâtıma hariç diğerlerinin Hz. Peygamber'den önce vefat etmesi kaynaklardaki bilgi azlığının sebepleri arasında sayılabilir. Nitekim Fâtıma, kaynaklarda hakkında en fazla bilgiye ulaşılabilen Hz. Peygamber'in çocukları arasındadır. Hz. Muhammed'in, Mariye'den dünyaya gelen oğlu İbrahim uzun yaşamamakla birlikte, hakkında Hz. Peygamber'in diğer çocuklarından daha fazla bilgiye ulaşılabilmektedir. Bunun sebebi olarak, Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in Medine döneminde dünyaya gelmesi ve Müslümanların Hz. Peygamber hakkındaki her olayı dikkatle öğrenip aktarması gösterilebilir. Kaynaklarda Hz. Peygamber'in çocuklarına dair az bilgi olmasına rağmen çocuklarının kronolojik sırası ve sayısıyla ilgili birbirinden çok farklı rivayetlere rastlanmaktadır.

Bu konudaki rivayetlerin en büyük sıkıntısı Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısının beş, altı, yedi, sekiz hatta ona kadar çıkarılmasıdır. Bir diğer problem en büyük çocuğunun Kâsım mı yoksa Zeyneb mi olduğu konusudur. Ayrıca bütün çocukların en küçüğü ile kızların en küçüğünün hangisi olduğu yönünde bir mutabakat bulunmamaktadır. Bu problemleri çözebilmek için öncelikle çocukların sayıları hakkındaki rivayetler değerlendirilerek bir tercihte bulunulacaktır. Çocukların sayısı tespit edildikten sonra ise çocukların kronolojileri mevcut bilgiler ışığında tespit edilmeye çalışılacaktır. Çünkü çocukların sayıları hakkında bir neticeye ulaşmadan çocukların doğum sıralarını bulabilmek mümkün değildir. Hz. Hatice'den Dünyaya Gelen Çocukların Sayısı ve Sırası şeklinde iki ayrı başlık altında ele alınacak olan bu konu, Hz. Peygamber'in çocukları hakkında bilgi veren müelliflerin eserlerindeki rivayetler İbn İshak'tan başlanarak Makrizi'ye kadar verildikten sonra, geçen zaman içerisinde bilgilerde herhangi bir genişleme veya değişiklik olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca çocukların doğum sırasıyla ilgili rivayetler çocukların doğum tarihiyle ilgili verilen bilgilerle mukayese edilerek çocukların kronolojik sıralamasının ne olabileceği tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bu konu kapsamında Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim, annesinin Mariye olması ve Hz. Peygamber'in vefatına yakın Medine'de dünyaya gelmiş en küçük çocuğu olması hasebiyle ele alınmayacaktır. Ayrıca Hz. Peygamber'in hanımlarından Hz. Hatice ve Ümmü Seleme'nin, Hz. Peygamber'den önceki eşlerinden olan çocuklarının sayı ve kronolojileri hakkında farklı rivayetler bulunmasına rağmen bu makalede incelenmeyecek, sadece Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den dünyaya gelen çocukları üzerinde durulacaktır.

1. HZ. HATİCE'DEN DÜNYAYA GELEN ÇOCUKLARIN SAYISI

Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısı ve kronolojilerine dair bilgi ihtiva eden rivayetleri, birbirinden kesin sınırlarla ayırmak mümkün değildir. Bu başlık altında, müelliflerin herhangi bir sıralamaya tabi tutmaksızın çocukların isimlerini verdiği rivayetler ile kronolojik bir sıra vermesine rağmen çocukların sayısı hakkında farklılık barındıran rivayetler ele alınacaktır. Çocukların sayısını tespit etmek, kronolojilerini belirlerken hangi çocuklar üzerinde durulmasına olanak vereceği için öncelikle sayı problemi ele alınacaktır.

İbn İshak'tan başlayarak çocukların sayısına dair malumat içeren rivayetler şunlardır:

İbn İshak (ö. 151/768) Resulullah'ın Hatice'den Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma diye dört kızı, bu kızların haricinde ise Kâsım, Tâhir ve Tayyib adında çocukları olduğunu söyler.¹ İbn Abbas'tan gelen diğer bir rivayetinde ise Kâsım ve Abdullah diye iki oğlu, Fâtıma, Ümmü Gülsüm, Zeyneb ve Rukiyye diye dört kızı olduğunu nakleder.²

İbnü'l-Kelbî (ö. 204/819) ise Resulullah'ın çocuklarını Kâsım, Tayyib ve Tâhir denilen Abdullah, Fâtıma, Zeyneb, Ümmü Gülsüm ve Rukiyye olarak verir.³

İbn Hişâm (ö. 218/833) İbn İshak'ın naklettiği Hz. Peygamber'in Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma diye dört kızı ve Kâsım, Tâhir ve Tayyib adında üç oğlu olduğu rivayetini naklederek, bu çocukların sıralamasını yapar.⁴

İbn Sa'd (ö. 230/845) Hz. Peygamber'in çocuklarını Kâsım, Zeyneb, Rukiyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Abdullah şeklinde sıralar. Abdullah'a Tayyib ve Tâhir denildiğini de aktarır.⁵

İbn Habîb (ö. 245/860) Kâsım, Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Tâhir, Tayyib de denilen Abdullah isimli beş çocuğu⁶ bulunduğunu rivayet eder. Yine İbn Habîb, Resulullah'ın çocuklarını Zeyneb, Kâsım, Ümmü Gülsüm, Fâtıma, Rukiyye ve Abdullah (o Tayyib ve Tâhir'dir) olarak verir.⁷

1 Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr İbn İshak, *Siretü İbn İshâk*, nşr. Muhammed Hamidullah, 1. Baskı (Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981), 229.

2 İshak, *Siretü İbn İshâk*, 229; Ebü'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetillah İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, nşr. Muhibüddîn Ebû Saîd Amrevî (Dımaşk: Dârü'l-fıkr, 1982), 3: 124.

3 Ebü'l-Münzir İbnü's-Saib Hişâm b. Muhammed İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, nşr. Naci Hasan (Beyrut: y.y., 1986), 30.

4 Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, nşr. Cemal Sâbit, Muhammed Mahmud, Seyyid İbrahim (Kahire: Dârü'l-hadis, 2006), 1: 142.

5 Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, nşr. Muhammed Abdulkadir Atâ (Beyrut: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2012), 1: 106.

6 Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye İbn Habîb Bağdadî, *el-Muhabber*, nşr. Ilse Lichtenstadter (Beyrut: Dârü'l-Âfâkî'l-Cedide, ts.), 79.

7 İbn Habîb, *el-Muhabber*, 52-53.

Zübeyr b. Bekkâr'a (ö. 256/870) aidiyeti tartışmalı olan *el-Müntehâb min Kitâbi Ezvâci'n-Nebi'de*,⁸ Resulullah'ın çocukları olarak Kâsım, Zeyneb, Fâtıma, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm'ü sayar.⁹ Ayrıca Hişam b. Urve'nin babasından naklettiği ve İbn İshak'ın rivayetiyle aynı olan Kâsım, Tâhir, Tayyib, Rukiyye, Zeyneb, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma'yı¹⁰ zikreder. Zübeyr b. Bekkâr, Kâsım, Rukiyye, Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Tayyib ve Fâtıma¹¹ ile Cafer b. Muhammed'in babasından naklettiği Kâsım, Abdullah, Fâtıma, Zeyneb, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm¹² isimlerine yer verir.

İbn Kuteybe (ö. 276/889) çocukların isimlerini Kâsım, Tayyib, Fâtıma, Zeyneb, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm¹³ şeklinde rivâyet ederek sayıyı altıya tamamlar.

Belâzürî (ö. 279/892-93), Hz. Peygamber'in çocuklarını şöyle verir: Kâsım, Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Tayyib, Tâhir denilen Abdullah.¹⁴

Ya'kûbî (ö. 292/905) ise Hz. Hatice'nin, nübüvvetten önce Kâsım, Rukiyye, Zeyneb ve Ümmü Gülsüm'ü, nübüvvetten sonra ise İslam döneminde doğduğu için Tayyib ve Tâhir denilen Abdullah'ı ve Fâtıma'yı dünyaya getirdiğini¹⁵ söyleyerek çocuklarının sayısını altı olarak verir.

Taberî (ö. 310/923) de İbn İshak'tan gelen Resulullah'ın Hz. Hatice'den Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma diye dört kızı; Kâsım, Tâhir ve Tayyib adında üç oğlu olduğu rivayetini nakleder.¹⁶

İbn Hazm (ö. 456/1064) ise Kâsım'ı ve kaynaklarda isminin Abdullah mı yoksa Tâhir veya Tayyib mi olduğu konusunda ihtilaf bulunan iki erkek çocuğuyla; Zeyneb, Rukiyye, Fâtıma ve Ümmü Gülsüm adında dört kızının varlığından bahseder.¹⁷

8 *el-Müntehab min Ezvâci'n-Nebi* adlı risâle Ekrem Ziyâ el-Ömerî tarafından tahkik edilerek İbn Zebâle'nin telifi ve Zübeyr b. Bekkâr'ın rivayeti olarak yayımlanmıştır. Aynı risâlenin Sekine eş-Şihâbî ise yazmayı aynı adla Zübeyr b. Bekkâr'ın telifi olarak tahkik edip neşretmiştir. Ancak kaynaklarda Zübeyr'in bu isimle bir risâlesi kaydedilmemiştir. Risâlenin adı İbn Zebâle'nin eserleri arasında da geçmektedir. Bu yüzden risâlenin onun kitabı kabul edilmesi doğru değildir. (Mustafa Fayda, "Zübeyr b. Bekkâr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44: 526.

9 Ebû Abdillâh Zübeyr b. Bekkâr, *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-nebi*, nşr. Sekine Şehabi, (Beirut: Müessesetü'r-risâle, 1983), 26.

10 Zübeyr b. Bekkâr, *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-nebi*, 26.

11 Zübeyr b. Bekkâr, *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-nebi*, 29.

12 Zübeyr b. Bekkâr, *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-nebi*, 31.

13 Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim İbn Kuteybe, *el-Maârif*, nşr. Servet Ukkâşe (Kahire: Dâru'l-Maârif, 1969), 141.

14 Ahmed b. Yahyâ b. Câbir Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, nşr. Muhammed Muhammed Tâmir (Beirut: Dâru'l-ilmîyye, 2011), 1: 336-344.

15 İbn Vazîh Ahmed b. İshâk b. Cafer Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî* (Beirut: Dâru's-sâdir, ts.), 2: 20.

16 Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd Taberî, *Târîhu't-Taberî: Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim (Beirut: Dâru Suveydan, 1967), 3: 161.

17 Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Saîd İbn Hazm ez-Zâhirî, *Cevâmî'us-sireti'n-nebeviyye* (Beirut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1983), 30-32.

İbn Abdülber (ö. 463/1071), Resulullah'ın çocuklarını, kendisiyle künyelendiği Kâsım, nübüvvetten sonra doğduğu için Tayyib ve Tâhir denilen Abdullah, Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Rukıyye ve Fâtıma olarak verir.¹⁸

İbn Asâkir (ö. 571/1176) hadisçi olması sebebiyle Hz. Peygamber'in çocukları hakkında birçok farklı rivayeti aktarmıştır. Daha çok fiten, melâhim ve meğaziye dair rivayetleriyle öne çıkan, ezberinden yaptığı rivayetlerdeki hataları yüzünden eleştirilen Velîd b. Müslim¹⁹ aracılığıyla Hz. Hatice'nin çocuklarını Kâsım, Tayyib, Tâhir, Mutahhar, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma ve Ümmü Gülsüm²⁰ şeklinde sekiz kişi sayar. İbn Asâkir, Zübeyr b. Bekkâr aracılığıyla aktardığı bir rivayette Hz. Hatice'nin nübüvvetten sonra dünyaya getirdiği erkek çocuklarının isimlerini Kâsım ve Tâhir olarak verir. Ayrıca Kâsım'a Tayyib, Tâhir'e de Abdullah denildiğini söyler. Kâsım ve Tâhir'e ilaveten Fâtıma, Zeyneb, Rukıyye ve Ümmü Gülsüm²¹ isimlerini de sayarak çocukların sayısını altı olarak verir. Kâsım, Tâhir, Tayyib, Abdullah, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ile sekiz çocuk ismi verirken; Abdullah, Kâsım, Tâhir diye üç erkek, Zeyneb, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Rukıyye diye dört kız dünyaya getirdi²² diyerek yedi çocuk ismi sıralar. İbn Asâkir, İbn İshak'tan Hz. Hatice'nin Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm, Kâsım ve Abdullah²³ diye saydığı altı çocuğu olduğunu zikreden rivayeti de verir. İbn Asâkir, İbn Abbas yoluyla Abdullah, Zeyneb, Rukıyye, Kâsım, Tâhir, Mutahhar, Tayyib, Mutayyeb, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma'nın²⁴ isimlerini sayarak çocukları ona çıkarır. Eserinde Said b. Müseyyeb'in babasından naklettiği, Hz. Peygamber'in Tayyib ve Tâhir diye iki oğlunun Abdüşems ve Abdül-'uzza diye isimlendirildiği rivayetini de aktarır.²⁵

İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), Hz. Hatice'nin bütün çocuklarını nübüvvetten önce dünyaya getirdiğini ve bunların Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Fâtıma, Rukıyye, Kâsım, Tâhir ve Tayyib diye çocuklarının olduğunu aktarır.²⁶

İbn Kesîr (ö. 774/1373), İbn İshak'tan Hz. Peygamber'in yedi çocuğu olduğunu bildiren rivayeti ve İbn Hişâm'ın bu yedi çocuğun sıralamasını verdiği rivayetleri nakleder. Ayrıca İbn İshak'ın râvisi Yunus b. Bükeyr'in, İbn Abbas'ın Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den dünyaya gelen çocuklarının sayısını iki erkek, dört kız olarak belirttiği rivayeti de aktarır. Bu rivayetlerden sonra Zübeyr b. Bekkâr, Abdullah'a Tayyib ve

18 Ebû Ömer Yüsuf b. Muhammed İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, nşr. Ali Muhammed el-Bicavî (Kahire: Dâru Nehdati Mısır, ts.), 4: 1819.

19 Erdinç Ahatlı, "Velîd b. Müslim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43: 34.

20 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 3: 130.

21 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 3: 130.

22 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 3: 131.

23 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 3: 142.

24 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 3: 128.

25 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, 3: 129.

26 Ebü'l-Hasan İzzeddîn Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, nşr. Ali Muhammed Muavvad, Âdil Ahmed Abdül-Mevcud (Beyrut: Dârü'l-ilmîyye, 2008), 7: 82.

Tâhir dendiğini zikreder. Bunun sebebi, Tayyib ve Tâhir ile Hz. Peygamber'in hangi oğlunun kastedildiğini açıklamaya yöneliktir.²⁷ Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'den dünyaya gelen altı çocuğunu Abdül-'uzza, Abdümenâf, Kâsım, Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma şeklinde sıralayan bir rivayet nakleder. Ancak bu görüş Resûlullah'ın büyük kızı Zeyneb zikredilmediği için reddedilmiştir.²⁸ Ayrıca İbn Kesîr, Hz. Peygamber'in Tâhir ve Tayyib diye oğullarının dünyaya geldiği ve bunların Abdüşems ile Abdül-'uzza diye isimlendirildiklerini, ancak bu rivâyetin tercih edilmediğini aktarır.²⁹

Makrîzî (ö. 845/1442) ise, Zeyneb, Fâtıma, Rukıyye ve Ümmü Gülsüm diye dört kız, Kâsım ve Abdullah isimli iki erkek çocuk dünyaya getirdiğini aktarır.³⁰

Rivayetlere baktığımızda kız çocuklarının sayısı ve isimleri konusunda herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Rivayetlerdeki farklılıkların erkek çocuklarının isimlerinden kaynaklandığı görülmektedir.³¹ Çocukların sayısında beş, altı, yedi, sekiz ve on sayıları dikkat çekmektedir. Beş çocuk sayısını veren İbn Habîb ve Zübeyr b. Bekkâr'dır. Resulullah'ın kızlarının dört olduğu konusunda ittifak olmasına³² rağmen İbn Habîb'in rivayetinde, Hz. Peygamber'in kızlarından Rukıyye'nin ismine yer verilmemektedir. Rukıyye'nin ismi, eser istinsah edilirken düşmüş olma ihtimali mevcuttur. Eğer hataen Rukıyye'nin ismi düştüyse İbn Habîb'i de Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısını altı kabul edenler arasına dahil edebiliriz. Fakat bunun kesin olarak tespit edilebilmesi için, eserin el yazmalarının incelenmesi gerekmektedir. Eğer bu müstensihlerin hatası değilse kız çocukları konusunda bir ihtilaf bulunmadığından dolayı İbn Habîb'in bu rivayetinin kabul edilebilmesi söz konusu değildir. Zübeyr b. Bekkâr ise Hz. Peygamber'in tek erkek çocuğu olarak Kâsım'ı verir. Bu rivayet Zübeyr b. Bekkâr'ın, Hz. Peygamber'in sadece ulemanın ittifak ettiği erkek çocuğu olan Kâsım'ı kabul edip, diğer rivayetleri dikkate almadığını gösterir. Bu durum bazı rivayetlerde "Kâsım ve dört kızı dışında Hz. Peygamber'in başka çocuğu olduğunu bilmiyoruz"³³ şeklinde ifade bulmuştur. Muhtemelen Resullullah'ın ikinci erkek çocuğu Abdullah hakkında farklı isimlendirmenin bulunması, müelliflerin bu çocuğun olmadığı yönünde kanaatlerini bildirmelerine sebep olmuştur.

27 Ebü'l-Fida' İmâdüddîn İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, nşr. Ahmed Câd (Kahire: Dârü'l-hadis, 2006), 1: 310-311.

28 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4: 609.

29 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4: 608.

30 Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Ali b. Abdilkadir Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ' bimâ li'n-nebi mine'l-ahvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-meta'*, nşr. Muhammed Abdülhamid en-Nemisi (Beyrut: Dârü'l-kitabi'l-ilmıyye, 1999), 4: 28.

31 M. J. Kister, "The sons of Khadija", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, 16 (1993): 59-95.

32 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1818; Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe* (Bağdad: Matbaatu's-saade, 1328), 4: 282.

33 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1818; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 82.

İbn Asâkir hariç diğer müellifler altı veya yedi çocuk ismi zikreder. Bu farklı iki rivayet günümüze ulaşan ilk eser kabul edilen İbn İshak'ın *Sire*'sinde ilk defa zikredilmiştir. İbn İshak, Hz. Peygamber'in erkek çocuklarını Kâsım, Tayyib ve Tâhir diye sıralayarak yedi çocuk saydığı ilk rivayetinin akabinde, İbn Abbas kanalıyla gelen rivayetinde erkek çocuklarını Kâsım ve Abdullah şeklinde vererek çocuklarının sayısını altı olarak verir. İbn İshak gibi Hz. Peygamber'in altı çocuğu olduğunu aktaran müellifler, İbnü'l-Kelbi, İbn Sa'd, İbn Habîb, Zübeyr b. Bekkâr, İbn Kuteybe, Belâzürî, Ya'kûbî, İbn Hazm, İbn Abdülber, İbn Kesîr ve Makrîzî'dir. İbn İshak, çocuk sayısını altı verdiği rivayette, erkek çocuklarını Kâsım ve Abdullah olarak zikreder. İbn Kuteybe Abdullah yerine Tayyib ismini kullanarak sayıyı altıya tamamlar. Zübeyr b. Bekkâr ise bir rivayetinde erkek çocuklarının ismini Kâsım ve Abdullah, diğer rivayetinde ise Kâsım ve Tâhir olarak verir. Bu isimlerden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısını altı olarak veren müellifler, erkek çocuklarının sayısının iki olduğu konusunda müttefikken, çocukların isimleri konusunda farklı şeyler söylemişlerdir. İbn İshak'ın yedi çocuk ismini saydığı rivayetiyle aynı sayıyı veren müellifler ise İbn Hişâm, Taberî, İbnü'l-Esîr ve İbn Kesîr'dir. İbn Hişâm, Taberî ve İbn Kesîr'in rivayetleri İbn İshak'a dayanmaktadır. İbnü'l-Esîr'in erkek çocuklarını Kâsım, Tâhir ve Tayyib şeklinde vermesi, erkek çocuklarının hem sayısı hem de isimlerinin aynı olması hasebiyle İbn İshak'ın aktarımına benzemesi dikkat çekmektedir.

İbn Hazm, İbn Asâkir ve İbn Kesîr'in eserlerinde erkek çocuklarına Abdu'l-'Uzza ve Abdümenaf isimlerinin verildiği şeklinde rivayetler dikkat çekmektedir. Bu haberlerin mürsel olduğu için delil kabul edilemeyeceğini, bu rivayetleri nakleden müellifler de eserlerinde söylemişlerdir.³⁴

İbn Asâkir'le birlikte çocukların sayılarında artmalar meydana gelmiştir. İbn Asâkir'de geçen iki rivayette sekiz, bir rivayette on çocuk ismi verilir. Bir rivayetinde Kâsım, Tâhir, Tayyib, Abdullah, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma ve Ümmü Gülsüm; diğer rivayetinde ise Kâsım, Tayyib, Tâhir, Mutahhar, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma ve Ümmü Gülsüm şeklinde sekiz kişi sayar. İlk rivayette erkek çocukların sayısının sekiz olması Abdullah'ın lakabı olan Tayyib ve Tâhir'in ayrı çocuk kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Diğerinde ise Abdullah'ın yerine Mutahhar ismi kullanılır. İbn Hacer, Mutahhar hakkında eserinde ayrı bir başlık açmıştır. Bu başlık altında İbn Zafer'in eserinde Mutahhar'ı çocukları arasında saydığını ve bazılarının Mutahhar'a Tâhir dediğini zikretmiştir. Ancak bunun yanlış olup, Tâhir'in Hz. Hatice'nin Ebu Halêden dünyaya gelen çocuğu olduğu bilgisini ilave etmiştir. İbn Hacer, İbn Zâhir'in bu iddiasını delillendirecek bir bilgi vermemesini, Arapların farklı çocuklarına aynı ismi vermelerinin yaygın olması ve Hz. Hatice'nin de Hz. Peygamber'den olan çocuklarından birisine, önceki eşinden dünyaya gelmiş çocuklarından birisinin ismini koymasına bir engel bulunmadığı gerekçelerini ileri sürerek bu iddiayı reddeder.³⁵

34 İbn Hazm, *Cevâmi'us-sîreti'n-nebeviyye*, 30-32.

35 Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *el-İşâbe fi temyîzi's-şahâbe*, nşr. Adil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavvad (Lübnan: Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye, 2010), 6: 206.

Bu rivayete dayanarak aslında Mutahhar denilen çocuğun Tâhir ile aynı kişi olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Tayyib ve Mutayyeb'in ikiz, Tâhir ve Mutahhar'ın da ikiz olduğu³⁶ bilgisi muzari meçhul sigasıyla verilmesi bu rivayete itimat edilmediğinin göstergesi kabul edilebilir. Mutahhar ve Mutayyeb isimleri Abdullah'a verilen Tayyib ve Tâhir isimlerinin, sonradan ismi meful kalıbında yeniden söylenmesiyle ortaya çıkmış olma ihtimali yüksektir.

İbn Asâkir'in İbn Abbas yoluyla Resulullah'ın on çocuğunun ismini saydığı rivayetin detayları şöyledir: Hatice'nin Abdullah'ı dünyaya getirdikten sonra bir müddet çocuğu olmamıştır. Bu sebeple Resulullah'a "ebter" denmiştir. Akabinde Zeyneb, sonra Rukiyye, sonra Kâsım, sonra Tâhir, sonra Mutahhar, sonra Tayyib, sonra Mutayyeb, sonra Ümmü Gülsüm, sonra en küçükleri Fâtıma doğmuştur.³⁷ Bu rivayette Peygamber'in soyunun kesik olmadığını ifade etmek amacıyla çocuklarının sayısının abartıldığı ihtimali akla gelmektedir. Ayrıca bütün müellifler büyük çocuğun Kâsım olduğu konusunda ittifak etmişken, burada Abdullah'ın ilk çocuk olduğu iddiası bu bilginin doğru olmayabileceğini göstermektedir.

Araplar'ın soy kütüğüne dair en eski çalışma olup bütün ensab, tarih ve tabakat âlimlerinin dayandığı ana kaynak³⁸ olan *Cemheretü'n-Neseb*'in müellifi İbnü'l-Kelbî, Tâhir ve Tayyib'i Abdullah'ın ismi kabul etmiştir. Böylece İbnü'l-Kelbî, İbn İshak'ın Tayyib ve Tâhir'i ayrı çocuklar olduğunu söylediği rivayeti tashih etmiştir. İbn Hişâm'ın şerhi olan *Ravdu'l-unufta* erkek çocuklarının Kâsım ve Abdullah olduğu konusunda şüphe bulunmadığına³⁹ dair ifadeler mevcuttur. Ayrıca çoğu müellifin kaynağında altı çocuğu olduğunu kabul ettiği ve tabakat kitaplarında Tâhir ve Tayyib isimleri yerine Abdullah isminin kullanıldığı görülmektedir. Çocukların sayılarının artması İbn Asâkir'le birlikte yani hicrî VI. asırdan itibaren kaynaklara girmeye başlamıştır. Tüm bu sebeplere binaen Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısının altı olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

2. HZ. HATİCE'DEN DÜNYAYA GELEN ÇOCUKLARIN SIRASI

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in çocuklarının sıralamasının yapıldığı rivayetler en eski kaynaktan başlanılarak verilecektir. Akabinde ise çocukların doğum tarihiyle ilgili bilgilerden hareketle onların kronolojisi tespit edilmeye çalışılacaktır. Müelliflerin daha çok "en büyük kızı/oğlu" olduğunu belirttiği ve akabinde isimleri "sonra" lafzıyla bağladığı rivayetler dikkate alınacaktır.

36 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 132.

37 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 128.

38 Süleyman Tülücü, "Kelbi, Muhammed b. Sâib", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 25: 205.

39 Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf ve meahu's-Sireti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*, nşr. Abdullah Münşai (Kahire: Dârü'l-hadis, 2008), 1: 359.

Siyer'deki birçok kronolojik haberde, tarihlerin birbiriyle uyuşmadığı bilinmektedir. M. Hamidullah, bunun sebebinin Müslüman tarihçilerin Hz. Peygamber'in çeşitli faaliyetlerde bulunduğu Hicrî çağın ilk on yılını nesî⁴⁰ usûlünü önemseyerek ele almamalarından kaynaklandığını belirtir. Ancak Şulul, hicretin ikinci yılında Ramazan orucunun ve kurban kesmenin emredilmesiyle nesîsiz kamerî senenin kullanılması mecburiyetinin doğması dolayısıyla Müslümanların hicretten sonra nesîe kastî bir biçimde itibar etmediklerini kabul eder. Bu yüzden Şulul, siyer kronolojisindeki ihtilafların sebeplerinin nesîde değil de başka yerlerde aranması⁴¹ gerektiği kanaatini belirtir. Çünkü câhiliye devrinde eski kavimlerdeki gibi takvim başlangıcı için önemli bir olayın esas alınması,⁴² bir konu hakkında verilecek bir tarihin başlangıç kabul edilen olaya göre değişmesi anlamına gelmektedir. Siyer kaynaklarındaki haberler, kronolojik tasnife tabi tutulduğunda hâdiselerin vaktini açık şekilde tespit etmeyi sağlayan rivâyetler bulunmasına rağmen, olayların vaktini yaklaşık olarak veren rivâyetlerin de siyer kaynaklarında çokca bulunduğu görülmektedir.⁴³ Bu gibi sebeplerden ötürü siyerdeki olaylarda olduğu gibi Hz. Peygamber'in çocuklarının kronolojisinde de karmaşa ortaya çıkmış ve kesin doğum tarihlerinin tespiti zorlaşmıştır.

Kaynaklarda, çocukların dünyaya geliş sırasıyla ilgili bilgi ihtiva eden rivâyetler şöyledir:

İbnü'l-Kelbî (ö. 204/819), Hz. Peygamber'in çocuklarını Zeyneb, Kâsım, sonra Ümmü Gülsüm, sonra Fâtıma, sonra Rukiyye, sonra Tayyib ve Tâhir de denilen Abdullah şeklinde sıralar. Doğru olan sıralamanın bu şekilde olduğunu, diğerlerinin ise hatalı olduğunu söyler.⁴⁴

İbn Hişâm (ö. 218/833), İbn İshak'ın Resulullah'ın Haticed'den Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma diye dört kızı, bu kızların haricinde ise Kâsım, Tâhir ve Tayyib adında üç oğlu olduğu rivâyetini naklettikten sonra oğullarının en büyüğünün Kâsım, sonra Tayyib, sonra Tâhir; kızlarının en büyüğünün Rukiyye, sonra Zeyneb, sonra Ümmü Gülsüm, sonra Fâtıma olduğunu söyler.⁴⁵

40 Kelime, genel anlamda haram aylarda savaşta izin verebilmek ve hac mevsimini sabitlemek için "kamerî takvimi semsî takvime dönüştürüp ikisini eşitlemek ve bu işlem sırasında eklenen ay veya gün sayısı anlamlarında kullanılmıştır. Hz. Peygamber, nesîi yasaklamak için Vedâ haccına kadar beklemiştir. Ayların sayısının on iki olduğunu bildiren ve nesîi yasaklayan et-Tevbe 9/36-37. âyetleri hicretin 9. ve daha kuvvetli bir ihtimale göre 10. yılında nâzil olmuştur. Bkz. Mustafa Fayda, "Nesî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32: 578-579; ayrıca geniş bilgi için bkz. Kevser Başar, *Câhiliye Dönemi Arap Takviminde Nesî* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2006).

41 Kâsım Şulul, "Asr-ı Saâdet'de Takvim", *Hicrî Takvim ve Siyer Kronolojisi Etütleri/Makaleler* (İstanbul: Siyer Yayınları, 2012), 102-103.

42 Kâsım Şulul, "Asr-ı Saâdet'de Takvim", 73.

43 Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2011), 44-45.

44 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1819; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 83

45 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1: 142.

İbn Sa'd (ö. 230/845), Resullullah'ın Mekke'de b'setten önce dünyaya gelen ilk çocuğunun Kâsım, sonra Zeyneb ve sırasıyla Rukiyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Abdullah'ın İslâm döneminde dünyaya geldiğini aktarır.⁴⁶

İbn Habîb (ö. 245/860), Resullullah'ın ilk doğan çocuğunun Zeyneb, sonra Kâsım, sonra Ümmü Gülsüm, sonra Fâtıma, sonra Rukiyye, sonra Abdullah (o Tayyib ve Tâhir'dir)⁴⁷ olduğunu belirtir.

Zübeyr b. Bekkâr (ö. 256/870) ise, Kâsım'ın en büyük sonra Zeyneb, sonra Tayyib ve Tâhir denilen, nübüvvetten sonra doğan Abdullah, sonra Ümmü Gülsüm, sonra Fâtıma, sonra Rukiyye⁴⁸ diye sıralama yapar.

Ya'kûbî (ö. 292/905), Hz. Hatice'nin, nübüvvetten önce Kâsım, Rukiyye, Zeyneb ve Ümmü Gülsüm'ü, nübüvvetten sonra ise İslâm döneminde doğduğu için Tayyib ve Tâhir denilen Abdullah'ı ve Fâtıma'yı dünyaya getirdiğini⁴⁹ aktarır.

İbn Hazm (ö. 456/1064), Resullullah'ın ilk erkek çocuğunun Kâsım, ikinci erkek çocuğunun Abdullah olduğunu, Zeyneb'in en büyük kızı, sonra Rukiyye, Fâtıma ve sonrasında en küçük kızının Ümmü Gülsüm⁵⁰ olduğunu belirtir.

İbn Abdülber (ö. 463/1071), eserinde, Ali b. Abdilaziz el-Cürcanî'nin Resullullah'ın en büyük çocuğunun Kâsım sonra sırayla Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Fâtıma, Rukiyye ve Tayyib, Tâhir denilen Abdullah şeklinde sıralayıp doğru sıralamanın bu şekilde olması gerektiğini, diğerlerinin ise hatalı olduğunu söylemiştir.⁵¹

İbn Asâkir (ö. 571/1176) ise, Mekke'de nübüvvetten önce ilk olarak Hz. Peygamber'in kendisiyle künyelendiği Kâsım, sonra Zeyneb, sonra Rukiyye sonra Fâtıma, sonra Ümmü Gülsüm'ü, sonra İslâm döneminde ise Tayyib ve Tâhir diye isimlendirilen Abdullah'ın doğduğunu söyler.⁵² İbn Abbas'la gelen başka rivayetinde ise, en büyük çocuğun Kâsım, sonra Zeyneb, sonra Abdullah, sonra Ümmü Gülsüm, sonra Fâtıma, sonra Rukiyye olduğunu nakleder.⁵³

İbn İshak, kızlardan sonra erkeklerin dünyaya geldiğini belirtmesine rağmen çocukların sıralamasını veren müellifler arasında İbn İshak'ı zikretmedik. İbn İshak'ın bu ifadesi iki anlamda düşünülebilir: İlki erkek çocuklarının Hz. Peygamber'in kızlarından sonra dünyaya gelerek çocuklarının en küçükleri olduğudur. Diğer ise, Kur'anda da geçtiği gibi بعد ifadesi "haricinde, bunun dışında" anlamına⁵⁴ gelebilir.

46 İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ* (Beirut: Daru'l-küttüb'l-ilmîyye, 2012), 1: 106.

47 İbn Habîb, *el-Muhabber*, 52-53.

48 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1818; İbn Asâkir, *Târihu medîneti Dimaşk*, 3: 131.

49 Ya'kubi, *Târihu'l-Ya'kûbî*, 2: 20.

50 İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sireti'n-nebeviyye*, 30-32.

51 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1819; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 83.

52 İbn Asâkir, *Târihu medîneti Dimaşk*, 3: 125.

53 İbn Asâkir, *Târihu medîneti Dimaşk*, 3: 126.

54 el-A'raf 7/185; Fâtır 35/2, 41; el-Câsiye 45/6, 13.

Sıralama konusunda Kâsım'ı, Hz. Peygamber'in kızlarından sonraya bırakması, بعد ifadesinin sıraya işaret etmediğinin göstergesidir.

Çocukların kronolojik sırasını verirken kızları ve erkekleri kendi arasında tasnif eden İbn Hişâm ve İbn Hazm'dır. Onun dışındaki müellifler çocukların sıralamasını karışık vermiştir. Çocukların sayısı hakkındaki problem erkek çocuklarından kaynaklanırken, kronolojisi hakkında ise karışıklığın kızlardan kaynaklandığı görülmektedir.

Yukarıdaki rivayetleri incelediğimizde çocukların en büyüğünü Kâsım kabul eden müellifler İbn Hişâm, İbn Sa'd, İbn Asâkir, Zübeyr b. Bekkâr, İbn Hazm ve Ya'kûbî'dir. Zeyneb kabul edenler ise, İbn Habîb ve İbnü'l-Kelbî'dir. Bütün çocukların en küçüğünü Abdullah kabul eden İbn Sa'd, İbnü'l-Kelbî, İbn Habîb ve İbn Asâkir'dir. En küçüğünü Rukıyye kabul eden İbn Asâkir de, İbn Abbas yoluyla nakledilen rivayete dayanmakta ve Zübeyr b. Bekkâr da bu fikre yer vermektedir. Bütün çocukların en küçüğünü Fâtıma kabul eden tek müellif Ya'kûbî'dir. Kızların en büyüğü Zeyneb diyen İbnü'l-Kelbî, İbn Sa'd, İbn Habîb, Zübeyr b. Bekkâr, İbn Hazm ve İbn Asâkir'dir. Kızların en büyüğü Rukıyye diyenler ise İbn Hişâm ve Ya'kûbî'dir. Kızların en küçüğü Rukıyye diyenler İbnü'l-Kelbî, İbn Habîb, Zübeyr Bekkâr ve İbn Asâkir'dir. İbn Hişâm ve Ya'kûbî, Fâtıma'nın en küçük kız olduğunu kabul eder. İbn Sa'd, İbn Asâkir ve İbn Hazm ise Ümmü Gülsüm'ü en küçük kız kabul ederler. Bu rivayetlerden de anlaşılacağı üzere müelliflerin, Hz. Peygamber'in çocuklarının sırası konusunda farklı görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bu bilgilere göre, Zeyneb yerine en büyük çocuk Kâsım diyen altı müellif bulunduğu için, Kâsım en büyük çocuk kabul edilebilir. Kızların en büyüğüne Rukıyye yerine Zeyneb diyen altı müellif olduğundan, kızların en büyüğü Zeyneb kabul edilebilir. Kızların en küçüğünün Ümmü Gülsüm ve Fâtıma yerine Rukıyye olduğunu söyleyenler beş kişi olduğu için kızların en küçüğü Rukıyye kabul edilebilir. Beş müellif tarafından Rukıyye ve Fâtıma yerine Hz. Peygamber'in çocuklarının en küçüğü kabul edilen Abdullah, bütün çocukların en küçüğü kabul edilebilir. Nihâî olarak burada elde ettiğimiz bu bilgileri doğrulamak ve bu karışıklığı gidermek için, tabakat ve diğer eserlerde geçen bilgilere müracaat ederek bir sıralamaya ulaşmanın mümkün olup olmadığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Kâsım b. Muhammed: Hz. Peygamber'in ilk doğan en büyük oğlunun Kâsım olduğu⁵⁵ ve babasının onun ismiyle künyelendiği⁵⁶ kaynaklarda geçmekle birlikte, müelliflerin Kâsım'ın doğum tarihi ile ilgili net bir rakam vermedikleri görülmektedir. Hamidullah, Araplarda künyenin kız veya erkek ayırımı yapılmaksızın en büyük

55 Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ'*, 5: 333; Muhammed b. Salih Dimeşki, *Peygamber Külliyyatı*, trc. Recep Doğru, Halil İbrahim Kaçar (İstanbul: Ocak Yayınları, 2004), 11: 31.

56 İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1: 142; İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1818, I, 49; İbn Asâkir, *Kitâbü'l-Erba'in fi menâkıbi ümmihâti'l-mü'minin*, 51; İbn Kesîr, Ebü'l-Fida' İmâdüddin İsmail b. Ömer, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, nşr. Mustafa Abdu'l-vâhid (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1971), 4: 581; Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ'*, 5: 333; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's- şahâbe*, 3: 265.

çocuğa göre veriliyor olması⁵⁷ ve Hz. Peygamber ile Hz. Hatice'nin nübüvvetten on beş sene önce 595'de evlenmiş olması hasebiyle⁵⁸ Kâsım'ın muhtemelen hicretten yirmi yedi yıl önce 596'da dünyaya geldiğini⁵⁹ tahmin etmektedir.

Abdullah b. Muhammed: Kaynaklarda, Abdullah'ın doğum tarihiyle ilgili net bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ağabeyi Kâsım'la bir yıl arayla dünyaya geldikleri⁶⁰ aktarılsa da onun gerek nübüvvetten sonra dünyaya gelmesi gerekse altıncı çocuk olduğu yönündeki rivâyetler bu bilgiyi doğrulamamaktadır. Abdullah nübüvvetten sonra dünyaya geldiği için Tayyib veya Tâhir diye lakaplandırılmıştır.⁶¹ Abdullah'ın küçük yaşta⁶² ölmesi sebebiyle hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Nübüvvetten sonra doğup küçük yaşta ölmesi sebebiyle 610-611 tarihleri Abdullah'ın doğum tarihi kabul edilebilir.

Zeyneb bint Muhammed: Zeyneb'in Hz. Peygamber'in en büyük kızı olduğu konusunda ihtilâf bulunmadığı⁶³ kabul edilir. Kâsım'dan önce mi yoksa sonra mı dünyaya geldiği konusunda nesep bilginlerinden bazıları, önce Kâsım'ın sonra Zeyneb'in dünyaya geldiğini ifade ederken; sadece İbnü'l-Kelbî önce Zeyneb'in sonra Kâsım'ın dünyaya geldiğini belirtmiştir.⁶⁴ Ancak en büyük kızın Zeyneb kabul edildiği, bunun dışındaki bilgiler şâ'z olarak görüldüğü bilinmektedir.⁶⁵ Zeyneb'in Hz. Peygamber otuz yaşındayken⁶⁶ dünyaya geldiği bilgisinden hareketle Zeyneb'in 601'de dünyaya geldiği anlaşılmaktadır.

-
- 57 Nebi Bozkurt, "Künye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 26: 558.
- 58 Ebû Mansûr Fahrüddin Abdurrahmân b. Muhammed İbn Asâkir, *Kitâbü'l-Erba'in fi menâkıbi ümmihâti'l-mü'minin*, nşr. Muhammed Ahmed Abdülaziz (Kahire: Mektebetü't-türâsi'l-islâmî, 1990), 51; Ebû Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Yûsuf b. Ali Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fi sîreti hayri'l-ibâd*, nşr. Abdülmuiz Abdülhamid el-Cezzar (Kahire: el-Meclisü'l-a'la liş-şuuni'l-islâmiyye, 1997), 11: 40.
- 59 Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, trc. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, ts.), 69.
- 60 Dimeşki, *Peygamber Külliyyati*, 11: 28.
- 61 Ahmed b. Yahyâ b. Câbir Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, nşr. Mahmud Ferdûs el-Azım (Dimeşk: Dârü'l-yakazatu'l-arabiyye, 1997), 1: 491; İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1819; 1: 50; Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed İbn Kudâme, *et-Tebyin fi ensâbi'l-Kureşiyin*, nşr. Muhammed Naif Duleymi (Beirut: Âlemü'l-kütüb, 1988), 87; İbn Asâkir, *Kitâbü'l-Erba'in fi menâkıbi ümmihâti'l-mü'minin*, 51; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 5: 333.
- 62 İbn Asâkir, *Târihu medineti Dimaşk*, 3: 131; İbn Kesir, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 4: 608; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 5: 333-334.
- 63 İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' Hâşimî, *Tabakâtü'l-kübrâ* (Beirut: Dârü's-Sadir 1960), 8: 30; Ebû Abdillâh el-Musâb b. Abdillâh Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, nşr. E. Levi Provençal (Kahire: y.y., 1953), 157-158; İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1853-1854; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 131; İbn Kesir, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 4: 581, 609; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 5: 342; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 312.
- 64 Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 157-158; İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1853-1854; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 131; İbn Kesir, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 4: 581; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 5: 342; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 312.
- 65 İbn Abdülber, Ebû Ömer Yûsuf b. Muhammed, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, nşr. Ali Muhammed Muavvad, Adil Ahmed Mevcûd (Lübnan: Daru'l-kütübî'l-ilmiyye 2010), 4: 506-507.
- 66 Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 157-158; İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1853-1854; İbn Kudâme, *et-Tebyin fi ensâbi'l-Kureşiyin*, 88; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 131; İbn Kesir, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 4: 581; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ*, 5: 342; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 312.

Rukiyye bint Muhammed: Rukiyye'nin kız çocuklarının en küçüğü mü yoksa en büyük kızı Zeyneb'ten sonra ikinci sırada mı dünyaya geldiği konusunda farklı görüşler söz konusudur.⁶⁷ İbn Abdülber; Cürcânî ve Mus'ab'ın, kızların en küçüğünün Rukiyye olduğunu zannettiğini fakat diğer müelliflerin en büyük kızın Zeyneb sonra Rukiyye'nin geldiğini kabul ettiklerini söyler.⁶⁸ Yine Rukiyye'nin en küçük kız kabul edildiği rivâyetler, *İstiâb* müellifi tarafından sahih kabul edilmemektedir.⁶⁹ Resûlullah otuz üç yaşındayken Rukiyye'nin dünyaya geldiği⁷⁰ bilgisi ise onun 604 tarihinde doğduğunu gösterir.

Ümmü Gülsüm'ün ne zaman dünyaya geldiği konusunda kaynaklarda herhangi bir bilgi mevcut olmadığından, onun doğum tarihini hesaplayabilmek için önce Fâtıma'nın yaşını tespit etmek gerekmektedir. Bu sebeple önce Fâtıma üzerinde durulacaktır.

Fâtıma bint Muhammed: Hz. Fâtıma'nın, peygamberlikten beş yıl önce Ka'be yeniden inşa edilirken dünyaya geldiğine dair⁷¹ rivayet kaynaklarda yer almaktadır. Bu rivayet doğru kabul edildiği takdirde Hz. Fâtıma 605'de dünyaya gelmiş demektir. Böylece Fâtıma, 604'de dünyaya gelen Rukiyye'den bir yıl sonra doğmuş olur. Buna göre çocukların sıralaması Kâsım, Zeyneb, Rukiyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Abdullah şeklinde olur. Bu sıralama İbn Sa'd ile İbn Asâkir'in eserinde verdiği bir rivayet ile aynıdır. Ancak daha sonraki süreçte neseb bilginleri Fâtıma'nın, Hz. Peygamber'in en küçük kızı olduğunu belirterek⁷² Fâtıma'nın Ümmü Gülsüm'den önce doğmuş olabileceği ihtimalini reddetmişlerdir.

Fâtıma'nın Hz. Peygamber 41 yaşındayken dünyaya geldiği⁷³ kabul edilirse, çocukların sıralaması Kâsım, Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Abdullah şeklinde olur. Bu durum Fâtıma'nın nübüvvetten sonra doğmuş olma ihtimalini ortaya çıkarır. Bu bilginin, Şii düşüncelere yakınlığıyla bilinen Ya'kûb'nin eserinde geçmesi dikkat çekmektedir. Bu bilgi, Fâtıma'nın önemini artırmaya yönelik söylenmiş olabilir. Ayrıca bu rivayet, "Abdullah hariç Resulullah'ın bütün çocukları İslam'dan önce doğmuştur"⁷⁴ bilgisiyle çelişmektedir.

Bi'setten bir veya bir yıldan biraz fazla gibi kısa bir süre önce doğduğu ve Hz.

67 İbn Abdülber, *el-İstiâb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1839; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ'*, 5: 344; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 304.

68 İbn Abdülber, *el-İstiâb fi ma'rifeti'l-aşhâb* (Lübnan: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye 2010), 4: 398.

69 İbn Abdülber, *el-İstiâb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1893.

70 İbn Abdülber, *el-İstiâb fi ma'rifeti'l-aşhâb* (Lübnan: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye 2010), 4: 399.

71 İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, 8: 19; İbn Kudâme, *et-Tebyîn fi ensâbi'l-Kureşîyyîn*, 91; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ'*, 5: 51; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 377.

72 İbn Kesîr, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 4: 609; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ'*, 5: 351; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 377.

73 Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1: 488-489; İbn Abdülber, *el-İstiâb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, 4: 1893; İbn Asâkir, *Târihu me-dîneti Dimaşk*, 3: 157; Makrîzî, *İmtâu'l-esmâ'*, 5: 351; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe*, 4: 377.

74 İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 30; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 83.

Aişe'den beş yaş kadar büyük olduğu⁷⁵ rivayeti esas alınırsa Fâtıma, takriben 608-609 yıllarında doğmuş olur.

Ümmü Gülsüm bint Muhammed: Ümmü Gülsüm'ün mü yoksa Fâtıma'nın mı daha küçük olduğu konusunda ihtilaf bulunmaktadır.⁷⁶ Zübeyr, Ümmü Gülsüm'ün Rukıyye ve Fâtıma'dan daha büyük olduğunu söyler. Ancak Zübeyr dışında bunu söyleyen olmamıştır. Ümmü Gülsüm'ün Rukıyye'den daha küçük olduğu doğru kabul edilir. Çünkü Resulullah, Hz. Osman'ı önce Rukıyye ile Rukıyye'nin vefatından sonra da Ümmü Gülsüm'le evlendirmiştir. Büyük dururken küçük evlendirilemeyeceğinden⁷⁷ Ümmü Gülsüm'ü Rukıyye'den daha küçük kabul ederler. Bu sebeple Ümmü Gülsüm'ün Fâtıma'dan önce doğduğu neseb bilginlerinin çoğunluğu tarafından kabul görür.⁷⁸

Hz. Peygamber 30 yaşındayken Zeyneb'in, 33 yaşındayken Rukıyye'nin⁷⁹ ve 608-609'da Fâtıma'nın doğduğu bilindiğine göre Ümmü Gülsüm'ün Peygamber 34-37 yaşları arasında yani 605-607 yılları arasında doğması muhtemeldir. Fâtıma ve kardeşi Ümmü Gülsüm, Resulullah'ın en küçük kızları⁸⁰ olduğuna göre, karıştırılmalarının en büyük sebebi doğum tarihlerinin birbirlerine yakın olmalarıdır. Dolayısıyla Ümmü Gülsüm'ün 606-607 yılları arasında doğmuş olması muhtemeldir.

Zeyneb'in 601'de, Rukıyye'nin 604'de ve Fâtıma'nın da 605 yılında doğduğu rivayeti esas alınırsa, nübüvvetten önce dünyaya geldiği için Ümmü Gülsüm'ün 606-609 yılları arasında doğmuş olma ihtimali vardır. Ümmü Gülsüm ve Fâtıma'nın doğum tarihlerinin birbirine yakın oldukları düşünüldüğünde ise Ümmü Gülsüm'ün 606-607 yılları arasında doğmuş olma ihtimali vardır. Fâtıma'nın iki farklı doğum tarihi esas alınarak yapılan bu değerlendirmeler neticesinde Ümmü Gülsüm, her halukarda 606-607 yılları arasında dünyaya gelmiş olma ihtimaline ulaşılmaktadır.

Ümmü Gülsüm'ün de doğum tarihi tespit edildiğine göre çözülmesi gereken tek problem Fâtıma'nın 605'de mi yoksa 608-609 tarihleri arasında mı doğduğudur. Buna göre çocukların sıralaması konusunda iki ihtimal ortaya çıkmaktadır: Bunlardan ilki Kâsım (596), Zeyneb (601), Rukıyye (604), Fâtıma (605), Ümmü Gülsüm (606-607), Abdullah (610-611) şeklinde olan sıralamadır. Daha önce de zikredildiği gibi bu sıralama İbn Sa'd'ın sıralamasıyla aynıdır. Diğeri ise Kâsım (596), Zeyneb (601), Rukıyye (604), Ümmü Gülsüm (606-607), Fâtıma (608-609) ve Abdullah (610-611) olarak ortaya çıkan sıralamadır. Nesebciler, kız çocuklarının evlenme sırasını dikkate almış oldukları için genellikle bu sıralamayı kabul ederler ve bu sıralamanın tevatür derecesine ulaştığını⁸¹ söyleyerek farklı bir sıralama yapmış olanları eleştirirler.

75 İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe* (Lübnan: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 2010), 8: 263.

76 İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi's-şahâbe* (Lübnan: Dârü'l-kütübî'l-ilmîyye, 2010), 8: 46.

77 İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-şahâbe*, 7: 115, 374.

78 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb* (Lübnan: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye 2010), 4: 507.

79 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb* (Lübnan: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye 2010), 4: 399.

80 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb* (Lübnan: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye 2010), 4: 448.

81 İbn Abdülber, *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb* (Lübnan: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye 2010), 4: 448.

Nesebciler, kabul ettikleri “önce büyük kızın evleneceği” ilkesinden hareketle İbn Sa’d’ın sıralamasına karşı çıkmaktadırlar. O halde Fâtıma ve Ümmü Gülsüm’ün evlilik tarihlerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Kaynaklarda Ümmü Gülsüm’ün⁸², 624 yılında Rukiyye’nin vefatından sonra Hz. Osman ile üçüncü yılın Rebîu’l-evvel ayında nikahlandığı, Cemâziye’l-âhîr ayında da zifafa girdiği belirtilir.⁸³ Fâtıma’nın ise hicrî ikinci yılın⁸⁴ Safer⁸⁵ veya Ramazan⁸⁶ ayında nikahlandığı, Bedir savaşıdan sonra yani 624 yılının Ramazan ayından sonra zifâfa girdiği aktarılır.⁸⁷ Başka bir rivayette ise Fâtıma ile Ali’nin, Hz. Peygamber’in Medine’ye geldiği senenin Receb ayında evlendikleri, Bedir dönüşü ise zifafa girdikleri geçer.⁸⁸ Fâtıma ve Ali’nin evlilik tarihi hakkında zikredilen bütün bu rivayetler, Ümmü Gülsüm’ün evlilik tarihinden önceye tekabül etmektedir. Böylece Fâtıma’nın Ümmü Gülsüm’den önce evlendiği ortaya çıkmaktadır. Neseb bilginlerinin “önce büyük evlendirilir” kaidesine de Fâtıma’nın Ümmü Gülsüm’den daha büyük olduğu anlaşılır. Nihai olarak İbn Sa’d’ın yapmış olduğu sıralama, çocukların doğum tarihlerinin hesaplanmasıyla da doğrulanmış olmaktadır. Diğer müelliflerin zikrettiği rivayetlerden sadece İbn Asâkir’in bir rivayeti, İbn Sa’d’ın sıralamasıyla aynıdır. Öyleyse, Hz. Peygamber’in çocuklarının sıralamasını şöyle yapabiliriz: Kâsım (596), Zeyneb (601), Rukiyye (604), Fâtıma (605), Ümmü Gülsüm (606-607) ve Tayyib, Tâhir diye isimlendirilen Abdullah (610-611).

SONUÇ

Kaynaklarda, Hz. Peygamber’in çocuklarının sayı ve sırasıyla ilgili bilgi ihtiva eden rivayetlerde, birçok farklılık görülmektedir. Hatta bu çeşitlilik sebebiyle müellifler arasında çocukların sayı ve sırası konusunda ortak bir kanaat bulunmuyor gibi görünse de, rivayetler kronolojik olarak incelendiğinde böyle bir durumun söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Çocukların sayısı hakkındaki problemin erkek çocuklarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Hz. Peygamber’in erkek çocuklarının sayısı hakkında farklı rivayetlerin bulunmasının sebebi, Abdullah’a verilen Tâhir, Tayyib, Mutahhar ve Mutayyeb

82 Kaynaklarda, Ebû Leheb’in oğlu Uteybe ile Ümmü Gülsüm’ün nikahlandığı fakat Tebbet suresinin inmesi üzerine zifaf gerçekleşmeden ayrıldığı özellikle belirtilir. (İbn Sa’d, *Tabakâtü’l-kübrâ*, 8: 37; İbn Hazm, *Cevâmi’u’s-sire-ti’n-nebeviyye*, 32; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 154; İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-gâbe fi ma’rifeti’s-şahâbe*, 7: 374; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi’s-şahâbe*, 4: 490) Bu sebeple Ümmü Gülsüm’ün zifaf gerçekleşmeden ayrıldığı bu evliliği, tam bir evlilik olarak kabul etmek ne kadar mümkündür?

83 İbn Sa’d, *Tabakâtü’l-kübrâ*, 8: 38; Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 22-23; İbn Abdülber, *el-İstî’ab fi ma’rifeti’l-aşhâb*, 4: 1952; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 154; İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-gâbe fi ma’rifeti’s-şahâbe*, 7: 374; Makrizî, *İmtâu’l-esmâ’*, 5: 350.

84 Belâzürî, *Ensâbü’l-eşraf*, 1: 487; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 128.

85 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 128.

86 Makrizî, *İmtâu’l-esmâ’*, 5: 351.

87 İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, 3: 157; İbn Kudâme, *et-Tebyin fi ensâbi’l-Kureşiyin*, 91; İbn Kesir, *es-Sire-tü’n-nebeviyye*, 2: 541, 4: 582, 611.

88 İbn Sa’d, *Tabakâtü’l-kübrâ*, 8: 22; İbn Hacer, *el-İşâbe fi temyizi’s-şahâbe*, 4: 377.

isimlerinin farklı birer çocuk kabul edilmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Ancak Abdullah'a Tâhir ve Tayyib dendiği, İbnü'l-Kelbî'den itibaren nakledilmiş ve müelliflerin çoğunluğu bu fikre iştirak etmişlerdir. Mutahhar ve Mutayyeb isimlerine özellikle İbn Asâkir'in rivayetlerinde yani hicrî VI. asırdan itibaren rastlanmaktadır. Bu sebeple Mutahhar ve Mutayyeb'in, Abdullah'a verilen Tayyib ve Tâhir isimlerinin, sonradan ismi meful kalıbında yeniden söylenmesiyle ortaya çıkmış olabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Kâsım ve Abdullah'a, Abdu'l-'uzza, Abdüşems gibi isimler verildiği bilgisi İbn Hazm'la beraber başlamış, İbn Asâkir ve İbn Kesir'in eserlerinde de yer bulmuştur. Fakat bu müellifler, Abdu'l-'Uzza, Abdüşems gibi isimlerin geçtiği rivayetlerin kabul edilemeyeceğini söylemişlerdir. Bundan dolayı Abdu'l-'uzza ve Abdüşems gibi isimlerin erkek çocuklarının sayısına herhangi bir etkide bulunmadığı görülmüştür. Müelliflerin, çocukların sayısını genel itibariyle altı veya yedi olarak verdikleri tespit edilmiştir. İbn İshak'ın verdiği iki farklı rivayete benzer şekilde daha sonraki müelliflerce de tekrarlandığı anlaşılmıştır. Çocukların sayısı ile ilgili rivayetlerin sekiz ve daha fazla rakamlara ulaşması, yine İbn Asâkir'le birlikte ortaya çıkmıştır. İbn Asâkir'den önce ve sonra gelen müelliflerin büyük çoğunluğunun ise, altı çocuk konusunda hem fikir oldukları görülmüştür.

Çocukların kronolojisi hakkındaki problemlerin, kızlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili, siyer kaynağı kabul edilen çalışmalarda çocukların doğum tarihleriyle ilgili bilgi verilmemektedir. Bu kaynaklar sadece sıralama yapmakla yetinmişlerdir. Bu sıralamaları doğrulamak için tabakat kitaplarına başvurulmuştur. Tabakat kitaplarında Hz. Peygamber'in çocuklarının doğum tarihini veren bilgilerden hareketle bir neticeye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında Kâsım (596), Zeyneb (601), Rukıyye (604) ve Abdullah (610-611)'in doğum tarihleri tespit edilmiştir. Ümmü Gülsüm'ün doğum tarihi hakkında kaynaklarda net bir bilgi bulunmadığından, yaşını hesaplayabilmek için öncelikle Fâtıma'nın yaşını tespit etmek gerekmiştir. Fâtıma'nın doğum tarihinin ise 605 veya 608-609 tarihleri olabileceği görülmüştür. Bu iki farklı tarih dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler neticesinde aynı sonuca yani 606-607 tarihlerine ulaşılmıştır. Belirlenen bu tarihlere göre, elde edilen sıralamalardan İbn Sa'd'ın ve nesepçilerin "önce büyük kız evlendirilir" prensibince yaptıkları sıralamanın doğru olabileceği görülmüştür. Bu iki farklı sıralamayı bire düşürebilmek için nesepçilerin "büyükten önce küçük evlenmez" prensibi gereğince Fâtıma ve Ümmü Gülsüm'ün evlilik tarihleri incelenmiştir. Bu kızların evlilik tarihlerine bakıldığında Fâtıma'nın Ümmü Gülsüm'den önce evlendiği görülmüştür. Dolayısıyla İbn Sa'd'ın vermiş olduğu Kâsım, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Abdullah sıralamasının doğru olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Mevcut rivayetlerin değerlendirilmesi sonucunda, Hz. Peygamber'in çocuklarının sayısının altı olabileceği, sıralamasının ise Kâsım, Zeyneb, Rukıyye, Fâtıma, Ümmü Gülsüm ve Abdullah şeklinde yapılabileceği kanaati hâsıl olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahatlı, Erdiñç. “Velîd b. Müslim”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 34-35. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Başar, Kevser. *Câhiliye Dönemi Arap Takviminde Nesî*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2006.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbü'l-eşrâf*. Nşr. Mahmud Ferdûs el-Azim. 23 cilt. Dimeşk: Dârü'l-yakazatu'l-arabiyye, 1997.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbü'l-eşrâf*. Nşr. Muhammed Muhammed Tâmir. 8 cilt. Beyrut: Dârü'l-ilmîyye, 2011.
- Bozkurt, Nebi. “Künye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26: 558-559. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Dimeşkî, Muhammed b. Salih. *Peygamber Külliyyatı*. Trc. Recep Doğru, Halil İbrahim Kaçar. 11 cilt. İstanbul: Ocak Yayınları, 2004.
- Fayda, Mustafa. “Zübeyr b. Bekkâr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44: 524-526. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Fayda, Mustafa. “Nesî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32: 578-579. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm Peygamberi*. Trc. Mehmet Yazgan, İstanbul: Beyan Yayınları, ts.
- İbn Abdülber, Ebû Ömer Yûsuf b. Muhammed. *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*. Nşr. Ali Muhammed el-Bicavî. 4 cilt. Kahire: Dâru Nehdati Mısır, ts.
- İbn Abdülber, Ebû Ömer Yûsuf b. Muhammed. *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*. Nşr. Ali Muhammed Muavvad. Adil Ahmed Mevcûd. 4 cilt. Lübnan: Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2010.
- İbn Asâkir, Ebû Mansûr Fahrüddîn Abdurrahmân b. Muhammed. *Kitâbü'l-Erba'in fi menâkıbi ümmihâti'l-mü'minîn*. Nşr. Muhammed Ahmed Abdülazîz. Kahire: Mek-tebetü't-türâsi'l-islâmî, 1990.
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Ali b. Hasan b. Hibetillah. *Târîhu medîneti Dımaşk*. Nşr. Muhibüddîn Ebû Saîd Amrevî. 74 cilt. Dımaşk: Dârü'l-fikr, 1982.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed b. Habîb b. Ümeyye Bağdadî Hâşimî. *el-Muhabber*. Nşr. Ilse Lichtenstadter. Beyrut: Dârü'l-Âfâki'l-Cedide, ts.

- İbn Hacer, Ahmed b. Alî el-Askalânî. *el-İşâbe fî temyîzi's-şahâbe*. Nşr. Adil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Muavvad. 9 cilt. Lübnan: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2010.
- İbn Hacer, Ahmed b. Alî el-Askalânî. *el-İşâbe fî temyîzi's-şahâbe*. 4 cilt. Bağdad: Matbaatu's-saade, 1328.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed b. Alî b. Ahmed b. Saîd ez-Zâhirî. *Cevâmi'ûs-sîreti'nebeviyye*. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1983.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. Nşr. Cemal Sâbit, Muhammed Mahmud, Seyyid İbrahim. 2 cilt. Kahire: Dâru'l-hadis, 2006.
- İbn İshak, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr. *Sîretü İbn İshâk*. Nşr. Muhammed Hamîdullah. 1. Baskı. Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981/1401.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fida' İmâdüddîn İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. Nşr. Ahmed Câd. 7 cilt. Kahire: Dâru'l-hadis, 2006.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fida' İmâdüddîn İsmail b. Ömer. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. Nşr. Mustafa Abdu'l-vâhid, 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1971.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed. *et-Tebyîn fî en-sâbi'l-Şureyyîn*. Nşr. Muhammed Naif Duleymi. Beyrut: Âlemu'l-kütüb, 1988.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim. *el-Ma'ârif*. Nşr. Servet Ukkâşe. Kahire: Dâru'l-Maârif, 1969.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' Hâşimî. *Tabakâtü'l-kübrâ*. Nşr. Muhammed Abdulkadir Atâ. 9 cilt. Beyrut: Daru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2012.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' Hâşimî. *Tabakâtü'l-kübrâ*. 8 cilt. Beyrut: Dâru's-sadir, 1960.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasan İzzeddîn Alî b. Muhammed b. Abdülkerim. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-şahâbe*. Nşr. Ali Muhammed Muavvad, Âdil Ahmed Abdü'l-Mevcud. 8 cilt. Beyrut: Dâru'l-ilmîyye, 2008.
- İbnü'l-Kelbî, Ebü'l-Münzir İbnü's-Saib Hişâm b. Muhammed. *Cemheretü'n-neseb*. Nşr. Naci Hasan. Beyrut: y.y., 1986.
- Kister, M. J. "The sons of Khadija". *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 16 (1993): 59-95.

- Makrizî, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Ali b. Abdilkadir. *İmtâu'l-esmâ' bimâ li'n-nebî mine'l-aḥvâl ve'l-emvâl ve'l-ḥafede ve'l-meta'*. Nşr. Muhammed Abdülhamid en-Nemisi. 14 cilt. Beyrut: Dârü'l-kitabi'l-ilmîyye, 1999.
- Öztuna, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar: İslam Devletleri*, I-XIII, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989.
- Süheylî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân. *er-Ravzü'l-ünüf ve meahu's-Sîreti'n-nebeviyye li'bn-i Hişâm*. Nşr. Abdullah Münşai. 4 cilt. Kahire: Dârü'l-hadis, 2008.
- Şâmî, Ebü Abdillah Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. Ali. *Sübülül-hüdâ ve'r-reşâd fi sîreti ḥayri'l-'ibâd*. Nşr. Abdülmuiz Abdülhamid el-Cezzar. 13 cilt. Kahire: el-Meclisül-a'la liş-şuuni'l-islâmiyye, 1997.
- Şulul, Kâsım. "Asr-ı Saâdetde Takvim". *Hicrî Takvim ve Siyer Kronolojisi Etütleri/Makaleler*. 53-105. İstanbul: Siyer Yayınları, 2012.
- Şulul, Kâsım. *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.
- Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd. *Târîḫu't-Ṭaberî: Târîḫu'l-ümem ve'l-mülûk*. Nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim. 11 cilt. Beyrut: Dâru Suveydan, 1967.
- Tülücü, Süleyman. "Kelbi, Muhammed b. Sâib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25: 205-206. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Ya'kubî, İbn Vazîh Ahmed b. İshâk b. Ca'fer. *Târîḫu'l-Ya'kübî*. 2 cilt. Beyrut: Dâru's-sâdır, ts.
- Zübeyr b. Bekkâr, Ebü Abdillah. *el-Müntehab min Kitâbi Ezvâci'n-nebî*. Nşr. Sekine Şehabi. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1983.
- Zübeyrî, Ebü Abdillah el-Mus'ab b. Abdullah. *Kitâbü Nesebi Kureyş*. Nşr. E. Levi Provençal. Kahire: y.y. 1953.